

Igor Ružić

Gitare češće od vlasulja

Glazba i kazalište prirodno idu, kao hobitnica sa svojim mužem kod Luke Paljetka, rukom pod ruku, rukom pod ruku, rukom pod ruku, rukom pod ruku... Od iskona kazalište, čak i ono kasnije nazvano dramskim kako bi se razlikovalo od glazbeno-scenskog, barem u birokratskim mjerilima kulturnih politika, dolazi s muzičkim instrumentom. Ako s nijednim boljim, onda s osnovnim – ljudskim glasom. Od običnog ritma skandiranja, preko pojanja i zapijevanja, i svih mogućih spojeva riječi i glazbe, sve do suvremene „uštekanosti“, publika je uvijek cijenila da joj se uz pucanje ponudi i pjevanje, ili barem instrumentalna pratnja. Poznato je to i hrvatskome glumištu, oduvijek i zauvijek, jer nastava glazbe inkorporirana je i u kurikulum glumačkih akademija, što je možda i manje važno s obzirom na to da većina onih koji žude za svjetlima pozornice, bez obzira na to koliko luksa ona imala, u pravilu već i prije upisa studija i početka glume, odavno sviraju.

No nisu glumci uvijek imali dovoljno prilika za pokazivanje i takvih vještina. Tek relativno nedavno institucijsko je kazalište, a to u hrvatskom slučaju znači isključivo dramsko, otkrilo toplu vodu i ponovno glumcima u ruke dalo muzičke instrumente, kako bi i sebi i publici dokazali da je vrijednost glazbe poput Vegete, nezamjenjiv dodatak svakoj predstavi. U posljednjih nekoliko sezona pojava je ozbiljno uzela maha, iako je, ako se samo letimično pogleda u prošlost, užitak sviranja na pozornici u sklopu ili kao pratnja dramske predstave, sasvim dobro poznat i izvan kazališnih kuća specijaliziranih za mjuzikl ili operetu, od čijih se izvedbenih tijela očekuju da budu spremna na glazbene izazove.

S jedne je strane vokalizacija, naizgled najdraža i najlakša glazbena glumačka disciplina, jer pjevanje je ionako samo drugi registar govora, barem iz pozicije izvođača primarno treniranog za verbalno kazalište. U domaćim je okvirima prvi glumac među pjevačima, ali ne i obrnuto, Rade Šerbedžija, koji je u stanju napuniti i ozbiljne koncertne dvorane čak i danas kad se kazalištem rijetko ili uopće ne bavi, barem ne kao izvođač. No on nipošto nije i jedini, jer mnogi su glumci, i prije nego što je to formatom televizijske zabave postala stvar prestiža, voljeli zapjevati javno i glasno, od Zlatka Viteza, preko Frane Lasića pa sve do Mire Furlan, koja je svojedobno nastupala s grupom Le Cinema. Danas je pak situacija nešto drukčija pa pjevaju svi, ne samo zahvaljujući gala priredbi ili onima koje bi to željele biti: od dobrotvornih koncerata do dodjele nagrada, cehovskih poput Nagrade hrvatskoga glumišta ili „alternativnih“ kakva i treba biti Nagrada publike portala Teatar.hr.

Upravo ove dvije nagrade, točnije njihovi organizatori, u posljednje se vrijeme gotovo natječu čiji će glazbeni program, u izvedbi „članova sindikata“, biti bolji. Dobro je da je tako, jer time postaje vidljivo i ono što bi inače ostalo skriveno po garderobama i privatnim zabavama. Nagrada hrvatskoga glumišta od početka je imala taj glamurozni preduvjet i koristila ga je kao svojevrsni marketinški adut, ali samo do trenutka kad se uprave domaćih kazališta nisu dosjetile i glumcima, kad već znaju i žele svirati, dale mogućnost da to čine gotovo svake večeri. Fenomen je u posljednje vrijeme eksplodirao, kako se to kaže medijskim senzacionalističkim jezikom, ali prethodnika, čak i samo slučajno nabrojanih, ima napretek. Na primjer, Želj-

ca relativno nedavno institucijsko je kazalište, a to u hrvatskom slučaju znači isključivo dramsko, otkrilo toplu vodu i ponovno glumcima u ruke dalo muzičke instrumente

ko Vukmirica jedan je od prvih koji je izišao na pozornicu s električnom gitarom u ruci. Nažalost, nakratko, samo da bi autobiografskim bluzom *I was born in Bukovica...* dodatno pojasnio svoju hinjenu subjektivnu averziju prema bluzerima, tadašnjim hipsterima, u ispodneodnoj monodrami *Povijest moje gluposti*. Danas se čini da je električna gitara u kazalištu češće nego perika, ali to je vjerojatno obol vremenom.

No lako je svirati u monodrami, ili pjevati na festivalu, televiziji ili dodjeli strukovnih nagrada. Da bi se sviralo u takozvanim pravim kazališnim produkcijama, stajale iza njih institucije ili nominalno privatna kazališta i kazališne grupe, redatelj i uprava to moraju željeti. Jedan od onih koji je to poželio, a njegove se želje teško odbijaju, bio je Paolo Magelli, koji je svoju izuzetno uspješnu režiju Čehovljevih *Triju sestara* završio slavnom triom Urše Raukar, Anje Šovagović Despot i Suzane Nikolić na glasoviru, violončelu i flauti. Nakon toga, u Magellijevim se predstavama često sviralo i još više pjevalo, ali posebno je veselo bilo u *Ptičicama* Filipa Šovagovića na Splitskom ljetu 2000. godine, između ostaloga zahvaljujući i tekstu, gotovo se cijeli ansambl morao pretvoriti u donekle funkcionalni bend. To Goranu Navojcu, kao još jednom od najpoznatijih glumaca kojima je glazba velika, ako ne i prva ljubav, nije teško palo, dok su se ostali poput Milana Pleštine, Nikole Ivoševića, Milivoja Beadera i drugih, silom prilika, ali ne i na svoju žalost, morali snalaziti. Na istom se tekstu samo par godina kasnije glazbeno izvjezbao i iskazao i ansambl dramskog kazališta Gavella u režiji Ozrena Prohića, kad je pokretačku ulogu Cige i pripadajuću harmoniku preuzeo Boris Svrtan. Ansambl kazališta iz Frankopanske ulice u Zagrebu i inače se dugo, pa i još uvijek donekle, opire uzimanju instrumenata u ruke na pozornici, iako Filip Šovagović sam sklada i glazbu za svoje filmove, a ima i bend u kojem svira Ranko Zidarić, po vlastitom priznaju – glazbenik u duši. Dobar je primjer glum-

ca glazbenika i Nikša Marinović koji, pod umjetničkim imenom Rokambol, ostvaruje zavidnu kantautorsku karijeru.

No sve je to bila samo priprema za *Kauboje* Teatra EXIT, autorski projekt Saše Anočića u kojem su svoje zaista zavidno sviračko, ali i nimalo lošije pjevačko umijeće pokazali svi, od Rakana Rushaidata i Živka Anočića, preko Radovana Ruždjaka i Hrvoja Barišića, dok je posebno dostignuće predstave bilo lansiranje Ivane Rushaidat kao mlade vokalistice izuzetnih sposobnosti. Nakon tog alternativnog hit-mjuzikla, nagrađenog na svim stranama i višestruko (po)hvaljenog, za koji se i nakon šest godina ulaznice još uvijek moraju rezervirati tjednima unaprijed, ni u hrvatskom kazalištu ništa više nije moglo biti isto. Lavina je pokrenuta, pa je i ansambl Satiričkog kazališta Kerempuh počeo uzimati instrumente u ruke na pozornici. Među prvima učinio je to Mario Mirković, koji se do tada zadovoljavao tek ponekim stidljivim potpisom pod scensku glazbu, ali pokretanjem (ne)službenog benda Satiričkog kazališta Kerempuh prometnuo se u pokretačku snagu tamošnjeg glazbenog života, što je kao posljedicu imalo i projekt *Cabaret Chishche Lishche*, glumačku persiflažu s pjevanjem, sviranjem i čistim, zdravim zezanjem. Luki Petrušiću na bubnjevima, Hrvoju Kečkešu na basu, Mirkoviću na gitari i Ivanu Đuričiću na saksofonu, harmonici i klavijaturama, pridružila se i Maja Posavec, jedna od najboljih glumica među pjevačicama i obrnuto. Ona je i poveznica s još jednom predstavom bitnom u ovom tekstu, a to je *VIS Životinje*, autorski uradak Ksenije Zec i Saše Božića u kazalištu Trešnja, gdje su kao vokalnoinstrumentalni sastav zabljesnuli, pored neizbježnog Rakana Rushaidata, Damir Klemenčić i Tvrtko Jurić kao nadahnuti gitaristi, ali i Jerko Marčić kao pouzdani bubnjar. Glazbom vezan trolist zaslužan je i za povratnu spregu dvaju imena bez kojih bi bilo jako teško zamisliti ovaj veliki povratak glazbe u kazalište: Matije Antolića i Damira Šimunovića. Obojica su multiinstrumentalisti, prvi je skloniji sviranju uživo pa se nerijetko pojavljuje u predstavama, na primjer Saše Anočića i ostalima kazališta Trešnja, dok je drugi samozatajni glazbeni autor i kompilator, svojevrsna enciklopedija zvukova i vještina koja stoji iza većine glazbenih kvaliteta projekata radionice Zec-Božić.

Kad je lavina krenula, teško ju je bilo zaustaviti: u

Kazalištu na Peščenici, ili KNAP-u, Mario Kovač, i sam profesionalno i osobno uvijek na granici između kazališta i glazbe, postavio je *Grupu* Borivoja Radakovića, gdje su ostarjele i ne baš malo razočarane rokere igrali, i pritom sasvim solidno svirali, Sreten Mokrović, Ivica Zadro i Ranko Zidarić u klasičnoj r'n'r podjeli: gitara, bas, bubanj. Glasom im se pridružila Iva Visković, glumica koja istodobno gura i pjevačku karijeru, u čemu više i nije usamljena jer su novije generacije pune upravo takvih izvođačica, na što je najbolje ukazala predstava *Nemirne noge*, svojevrnsni nastavak EXIT-ovih *Kauboja*, u kojoj su glazbeni entuzijazam i talent nedvojbeno dokazale Mateja Majerle, Nera Stipičević, Tihana Lazović i Marina Lamot. Pitanje je samo koja će od njih prva krenuti putem Anje Šovagović Despot, koja je svoj pjevački i svirački angažman u kazalištu svojedobno pretočila i u pravo estradno djelovanje, a čak se, u duetu s Gallianom Pahorom, natjecala i za domaću predstavnicu na natjecanju za pjesmu Eurovizije. U toj vrsti estradizacije neće se, najvjerovatnije, naći Senka Bulić koja je također u svojoj najnovijoj predstavi zapjevala ni manje ni više nego najpoznatije uspješnice Patti Smith, ali prije kao posvetu velikoj umjetnici nego kao samo(za)dovoljni dokaz svoje svjetonazorske pripadnosti r'n'r plemenu.

Pored Anočića i Magellija, ali i Branka Brezovca u čijim se predstavama zaista rijetko ne pjeva, makar i „brehtijanski“, i koji je uspio raspjevati cijeli ZKM obradama hitova „naše i vaše mladosti“ u spektakularnoj produkciji *Kamov, smrtopis*, jedan je od redatelja čiji je opus gotovo nezamisliv bez glazbe i Ivica Buljan. Pored angažiranja proslavljenih glazbenika u svojim predstavama, od kojih su neki, poput Damira Martinovića Mrleta i Zorana Prodanovića Prije iz Leta 3 ili frontmena TBF-a Saše Antića i Mladena Badovinca, čak i napredovali do pravih dramskih rola, u njegovim režijama nerijetko i dramski glumci postaju glazbenici. U *Žutoj crti* prosvirao je dobar dio ansambla Zagrebačkog kazališta mladih, od Ksenije Marinković na bubnjevima do Gorana Bogdana na gitari, dok je naslovnu skladbu Mitje Vrhovnika Smrekara otpjevala Lucija Šerbedžija. Kako Krešimir Mikić u toj predstavi nije sudjelovao, svoje je umijeće morao pokazati sam, u iznenađujućoj završnici vrlo zanimljivog *Tartuffea* u režiji Jerneja Lorencija. Kad je riječ o tom kazalištu, ne treba, u smislu

onih posebnih glumaca koji su svoju posebnost iskazali i nešto drukčijim izborom instrumenta, zaboraviti ni trubu Branka Supeka u *Novecentu*, monodrami ili jazz-drami koju je prema romanu Alessandra Barrica postavila Katja Šimunić.

Među neobičnijim izborima instrumenata nezaobilazno mjesto ima i Goran Navojec, ne samo zato što tenor-saksofonom zabavlja publiku izvan kazališta, nego i zato što je njegovo umijeće iskoristila Lenka Udovički iz Teatra Ulysses kad ga je izabrala za ulogu Hamleta, gdje je on čuvenu raspravu o fruli i sviranju na njoj interpretirao klarinetom. Da nije kao drugi, pokazuje s vremena na vrijeme i Viliam Matula gudeći po violini, uglavnom kad sudjeluje u predstavama Kuće ekstremnog glazbenog kazališta Damira Bartola Indoša, koji je ionako i sam autor i izvođač u središtu čijeg interesa i izraza jest glazba, ali ne ona za svačije uši. Glazbeni virus koji se dugo inkubirao da bi tek posljednjih nekoliko sezona izazvao pravu epidemiju, nije pošteđio ni domaću plesnu scenu: u predstavi *Large Sarnje Tropp Frühwald* i produkciji Studija za suvremeni ples, izvođači muziciraju na instrumentima kućne izrade, koji i zvukom i izgledom tek podsjećaju na prave. Sasvim posebno mjesto u oživljavanju ideje kazališta koje žinom glazbom ne želi samo zabavljati, dao je i Montažstroj Boruta Šeparovića sudjelovanjem naturščika okupljenim u Zbor malih ljudi za potrebe glazbeno-aktivističkog performansa *Mali čovjek želi preko crte*.

Je li riječ o pomodnosti, ili tek o refleksu, i nije toliko važno kad je riječ o fenomenu žive glazbe na domaćim pozornicama. U krajnjoj liniji, ni izvođačima niti publici, pogotovo s obzirom na to da je riječ o, u najmanju ruku, vrlo podnošljivim izvedbama, takav iskorak nije nimalo mrzak. Naprotiv, ponekad je taj „dodatak“, ako ga je moguće izdvojiti iz cjeline predstave, upravo i najbolji dio pojedine produkcije i, gotovo u pravilu, zicer za gledatelje i kritiku. Stoga, bez suvišnih pitanja o žanrovima i ispadanju iz njihovih okvira, glazba koju izvode glumci hrvatskom glumištu čini samo dobro. Nastavi li se trend, uskoro bi i uobičajeni popis kategorija kazališnih nagrada mogao dobiti još jednu stavku: nagradu za najbolju instrumentalnu izvedbu. Konkurencija je nesumnjivo velika.

Saša Anočić, *Kauboji*, Teatar Exit ▶

Stoga, bez suvišnih pitanja o žanrovima i ispadanju iz njihovih okvira, glazba koju izvode glumci hrvatskom glumištu čini samo dobro.